

KS. JAN SZPET

UAM POZNAŃ

ORCID 0000-0002-4424-0693

KATECHEZA O KOŚCIELE I W KOŚCIELE – ŚWIĄTYNI DUCHA ŚWIĘTEGO

1. Kościół Świątynią Ducha Świętego

Ojciec Święty Benedykt XVI w czasie Mszy św. kończącej XXIII ŚDM w Sydney w 2008 r. powiedział: „Kościół jest Świątynią Ducha Świętego, ponieważ Duch Święty mieszka w Ciele, którym jest Kościół: cały w Jego Głowie i cały w poszczególnych członkach i buduje Kościół w miłości poprzez słowo Boże, sakramenty, cnoty i charyzmaty. Duch Święty jest w najprawdziwszy sposób duszą Kościoła”¹.

W *Orędziu na XXIII Światowy Dzień Młodzieży* w 2007 r. pisał: „kto otrzymał sakramenty chrztu i bierzmowania, niech pamięta, że stał się «świątynią Ducha»: mieszka w nim Bóg. Niech zawsze będzie tego świadom i niech postępuje tak, aby złożony w nim skarb wydawał owoce świętości”².

Podczas modlitwy *Anioł Pański* w 2009 r. papież podkreślał: „Duch Święty jest duszą Kościoła. Czym Kościół stałby się bez Niego? Niewątpliwie byłby wielkim ruchem historycznym, złożoną i solidną instytucją społeczną, być może czymś w rodzaju organizacji humanitarnej. W istocie za taki uważają go ci, którzy nie patrzą na niego w perspektywie wiary. W rzeczywistości jednak autentyczna natura i obecność Kościoła w historii nieustannie są kształtowane przez Ducha Świętego, który go prowadzi. Jest żywym ciałem, którego żywotność jest właśnie owocem niewidzialnego Ducha Bożego”³.

Rola Ducha Świętego w Kościele wypływa z Jego natury, czyli z tego, kim jest w Trójcy Świętej, wypływa z faktu, że jest posłany przez Chrystusa i jest nazywany Duchem Chrystusa, że jest Duchem Prawdy, który ma doprowadzić do całej Prawdy, jaką jest Chrystus.

¹ Benedykt XVI, *Homilia w czasie Mszy św. kończącej XXIII ŚDM w Sydney*, 20.07.2008 r.

² *Orędzie Ojca Świętego Benedykta XVI na XXIII Światowy Dzień Młodzieży*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 9/2007.

³ Benedykt XVI, *Przemówienie przed Anioł Pański*, 31.05.2009 r.

Listy św. Pawła Apostoła pozwalają odkryć prawdę, iż Duch Święty sprawia, że Kościół jest Jego świątynią, a misja zlecona przez Jego Założyciela jest nieustannie realizowana (1Kor 3, 16–17, Ef 2, 21, 2Kor 6, 16). W Piśmie świętym Duch Święty jest nazywany różnymi imionami – między innymi Dar, Pan, Duch Boży, Duch Prawdy i Paraklet. Każde z tych słów wskazuje na jakąś cechę Trzeciej Osoby Trójcy Przenajświętszej.

To On na różne sposoby buduje Kościół, jednocząc wszystkie członki. „Duch Święty jest zasadą wszystkich żywotnych i rzeczywiście zbawczych działań w poszczególnych częściach Ciała”⁴. Działa przez słowo, chrzest, sakramenty, cnoty, łaskę, łaski nadzwyczajne zwane charyzmatami, jakimi obdarza każdego stosownie do potrzeb. Szczególnymi darami są charyzmaty wyposażające wiernych, by jak najlepiej służyli Kościołowi. Ubogacają one członków Kościoła w ich posłudze apostołskiej i uświęceniu wspólnoty.

Duch Święty posłany przez Jezusa Kościołowi w dniu Zielonych Świąt sprawia, że Kościół jest Jego świątynią – miejscem zamieszkania. Duch Święty działa w tej świątyni na różne sposoby – budując Kościół, oczyszczając go słowem Bożym i mocą sakramentów oraz udzielając każdemu z jego członków zdolności, takich jak cnoty i charyzmaty. Charyzmaty są szczególnymi darami, którymi Duch Święty uposaża wierzących do służby Kościołowi, dobru wspólnemu i przemieniania świata.

Już św. Ireneusz w *Adversus haereses* stwierdzał: „Istotnie, samemu Kościołowi został powierzony dar Boży... W nim zostało złożone zjednoczenie z Chrystusem, to znaczy Duch Święty, zadatek niezniszczalności, utwierdzenie naszej wiary i drabina wstępowania do Boga... Bowiem tam, gdzie jest Kościół, jest także Duch Boży; a tam, gdzie jest Duch Boży, tam jest Kościół i wszelka łaska”. Powie też: „Gdzie jest Kościół, tam jest Duch Boga, a gdzie jest Duch Boga, tam jest Kościół i wszelka łaska, a Duch jest prawdą; oddalić się od Kościoła oznacza odrzucić Ducha, a przez to «wykluczyć się z życia»”⁵.

Duch mieszka w Kościele, zarówno w sercach wiernych, jak i w każdej świątyni (por. 1Kor 3, 16; 6, 19); w nich przemawia i daje świadectwo przybrania za synów (Gal 4, 6; Rz 8, 15–16.26); prowadząc Kościół do wszelkiej prawdy (J 16, 13) i jednocząc we wspólnocie (*in communione*). Przy ich pomocy kieruje nim oraz uposaża go mocą Ewangelii i utrzymuje w ciągłej młodości. Ustawicznie go odnawia i prowadzi do doskonałego zjednoczenia z Bogiem.

Cały Kościół ukazuje się jako „lud zjednoczony jednością: Ojca i Syna, i Ducha Świętego”. Oznacza to: jak Syn posłany został przez Ojca, tak też Jego Syn posłał do ludzi Apostołów (por. J 20, 21–23), mówiąc im: „Pokój wam! Jak Ojciec Mnie posłał, tak i Ja was posyłam”. Po tych słowach tchnął na nich i powiedział im: „Weźmijcie Ducha Świętego, którym odpuscicie grzechy, są im odpuszczone, a którym zatrzymacie, są im zatrzymane”.

⁴ KKK 798.

⁵ Święty Ireneusz, *Adversus haereses* III, 24, 1.

Prawdę odkrywamy w nauczaniu II Soboru Watykańskiego w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele* (4, 8, 12, 13, 17, 39, 42, 48, 87), a także w *Konstytucji duszpasterskiej* (40–42, 92).

Duch Święty czyni Kościół. *Katechizm Kościoła katolickiego* poucza: „Czym jest nasz duch, to znaczy nasza dusza, dla członków ciała, tym jest Duch Święty dla członków Chrystusa, dla Ciała Chrystusa, którym jest Kościół”⁶. „Kościół jest Świątynią Ducha Świętego. Duch jest jakby duszą Ciała Mistycznego, zasadą jego życia, jedności w różnorodności oraz bogactwa jego darów i charyzmatów”⁷.

Kompendium Katechizmu Kościoła katolickiego stwierdza: „W niepodzielnej Trójcy Świętej Syn i Duch Święty są odrębni, ale nierozdzielni. Od początku aż do końca czasów, kiedy Ojciec posyła Syna, posyła zawsze swojego Ducha, który nas jednoczy w wierze, abyśmy mogli jako przybrani synowie nazywać Boga «Ojcem» (Rz 8, 15). Duch Święty jest niewidzialny, lecz poznajemy Go poprzez Jego działanie, gdy objawia nam Syna i kiedy działa w Kościele”⁸. Duch Święty buduje, ożywia i uświęca Kościół: Duch Miłości przywraca ochrzczonej utracone przez grzech podobieństwo Boże i pozwala im żyć w Chrystusie, uczestniczyć w życiu Trójcy Świętej. Posyła ich, aby dawali świadectwo o Prawdzie Chrystusa i ustala ich wzajemne funkcje, aby wszyscy przynosili „owoce Ducha” (por. Gal 5, 22–23; *Kompendium KKK* 145).

Darmową inicjatywę Boga, zbawczy charakter objawienia i trynitarny kontekst przybliżyła Konstytucja II Soboru Watykańskiego *Dei Verbum*, która w sposób syntetyczny przybliżyła koncepcję Objawienia i jej najważniejsze wymiary. „Spodobało się Bogu w swej dobroci i mądrości objawić siebie samego i ujawnić nam tajemnicę woli swojej (por. Ef 1, 9), dzięki której przez Chrystusa, Słowo Wcielone, ludzie mają dostęp do Ojca w Duchu Świętym i stają się uczestnikami boskiej natury (por. Ef 2, 18, 2P 1, 4)”⁹.

2. Duch Święty duszą Kościoła ewangelizującego i katechizującego

Powyższa prawda odzwierciedla się w dokumentach katechetycznych. Już *Dyrektorium ogólne o katechizacji* ukazuje to, *mówiąc o przekazywaniu Objawienia za pośrednictwem Kościoła jako dzieło Ducha Świętego* (DOK 42–45). „Aby wypełnić ten zamysł Boży, Jezus Chrystus założył Kościół na fundamencie Apostołów i – posyłając im od Ojca Ducha Świętego – wysłał ich, by na całym świecie przepowiadali Ewangelię. Apostołowie słowami, czynami i pismami wiernie wypełnili ten nakaz. Duch Święty ożywia stale Kościół, gdy przeżywa on Ewangelię; sprawia, że ciągle

⁶ KKK 797.

⁷ KKK 809.

⁸ KompKKK 137.

⁹ DV 2.

wzrasta on w rozumieniu siebie samego, kieruje nim i podtrzymuje go w głoszeniu Ewangelii na całym świecie”¹⁰. „Urząd Nauczycielski Kościoła, umacniany przez Ducha Świętego i obdarzony «charyzmatem prawdy», wypełnia swoją funkcję «autentycznej interpretacji słowa Bożego»”¹¹. „Człowiek prowadzony wiarą i dzięki darowi Ducha Świętego dochodzi do kontemplowania i kosztowania Boga miłości, który w Chrystusie objawił bogactwa swojej chwały”¹².

W ślad za nim *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce* akcentuje, iż celem katechezy jest przybliżenie tajemnicy Boga. Podkreśla się jej chrystocentryzm, teocentryzm trynitarny, eklezjocentryzm. „Dlatego, gdy katecheza przekazuje misterium Chrystusa, to w jej orędziu rozbrzmiewa wiara całego Ludu Bożego w ciągu historii, wiara apostołów, którzy otrzymali ją od samego Chrystusa i przez działanie Ducha Świętego; wiara męczenników, którzy ją wyznawali i wyznają swoją krwią; wiara świętych, którzy ją przeżywali i głęboko przeżywają; wiara Ojców i Doktorów Kościoła, którzy jej wspaniale nauczali; wiara misjonarzy, którzy ją nieprzerwanie głosili; wiara teologów, którzy pomagają w jej lepszym zrozumieniu; w końcu, wiara pasterzy, którzy strzegą jej gorliwie i z miłością oraz autentycznie interpretują. Rzeczywiście, w katechezie jest obecna wiara tych wszystkich, którzy wierzą i pozwalają Duchowi Świętemu, by ich prowadził”¹³.

Dyrektorium o katechizacji z 2020 r. stwierdza: Kościół realizuje „tę samą misję, jaką Jezus otrzymał od Ojca. Kościół jest nierozzerwalnie związany z misją Syna¹⁴ i misją Ducha Świętego¹⁵, bowiem stanowią one jedną historię zbawienia”¹⁶.

W odczytywaniu natury i celu katechezy „podkreśla się niezachwianą ufność w Ducha Świętego, który jest obecny i działa w Kościele, w świecie i w sercach ludzi. Wnosi ona w zaangażowanie katechetyczne nutę radości, spokoju i odpowiedzialności”¹⁷. I dalej: „Duch Święty jest duszą Kościoła ewangelizującego.... Z wyzwaniem, jakie nowe czasy stawiają przed Kościołem, może się on zmierzyć przede wszystkim poprzez dynamizm odnowy. Jednocześnie właśnie ten dynamizm jest możliwy tylko poprzez zdecydowane zawierzenie Duchowi Świętemu”¹⁸. „Zdecydowane zawierzenie Jemu umożliwia niezbędny dynamizm odnowy wobec rzeczywistości świata, które stają przed Kościołem. Niezbędne jest też dostrzeżenie Jego obecności w historii”¹⁹.

¹⁰ DOK 43.

¹¹ DOK 44.

¹² DOK 45.

¹³ DOK 105; PDK 75.

¹⁴ Por. AG 3.

¹⁵ Por. AG 4.

¹⁶ DK 22.

¹⁷ DK 4.

¹⁸ DK 39.

¹⁹ DK 42.

Wspomniany dokument przypomina, że Duch Święty zapowiedziany i obiecany uczniom jest darem i dawcą wszystkich darów. Działanie Jego w człowieku nakłania do przyłgnięcia do prawdziwego dobra, do komunii Ojca i Syna i wspiera go swym opatrnościowym działaniem. Działając w duszy człowieka ożywia go, upodabnia do Syna, niosąc wszelkie dary i łaski, napełniając wdzięcznością, która jest zarazem pocieszeniem i pragnieniem najpełniejszego urzeczywistnienia podobieństwa do Chrystusa²⁰. „Poprzez odpowiedź na działanie Ducha Świętego spełnia się prawdziwa odnowa wierzącego... Ponadto Duch Święty obdarza siłą do głoszenia nowości Ewangelii śmiało, na głos”²¹. „Katecheza jest procesem umożliwiającym dojrzewanie w wierze poprzez poszanowanie drogi każdego wierzącego. Ustawiczną pedagogią wiary, która pełni jednocześnie zadania wtajemniczenia, wychowania i nauczania, dbając przy tym o jedność treści i sposobu, w jaki jest ona przekazywana”²². Kościół troszcząc się o wierność ewangelicznemu orędziu, nieuleganie błędom oraz inspirując się Bożą pedagogią uwzględnia w głoszeniu kryterium trynitarne i chrystologiczne, historiozbowcze, prymatu łaski i piękna, eklezjalności, jedności i integralności wiary.

3. Katecheza eklezjalną posługą Słowa i narzędziem odnowy Kościoła. Kościół tworzy katechezę – katecheza tworzy Kościół

Już *Dyrektorium ogólne o katechizacji* zauważało: „katecheza jest ze swej istoty aktem eklezjalnym. Prawdziwym podmiotem katechezy jest Kościół, który, kontynuując posłanie Jezusa Nauczyciela i ożywiany przez Ducha Świętego, został posłany, by być nauczycielem wiary. Kościół więc, naśladując Matkę Pana, wiernie zachowuje Ewangelię w swoim sercu, głosi ją, celebrytuje, przeżywa i przekazuje w katechezie tym wszystkim, którzy zdecydowali się pójść za Jezusem Chrystusem”²³.

W całej ekonomii słowa Bożego Duch odgrywa pierwszorzędną rolę, ujawniając się jako nierozzerwalnie związany z losami słowa i jego przekazywaniem.

Dyrektorium o katechizacji, mówiąc o tożsamości katechezy, stwierdza, że katecheza jest aktem natury eklezjalnej, zrodzonym z nakazu misyjnego Pana, by głoszenie Misterium Paschalnego rozbrzmiewało nieustannie w sercu każdego człowieka, prowadząc do przemiany jego życia. Jako dynamiczna i złożona rzeczywistość w służbie słowa Bożego towarzyszy, wychowuje i formuje w wierze i do wiary, wprowadza do Misterium Paschalnego, oświeca i interpretuje ludzkie życie i historię²⁴. Wymogiem staje się katecheza kerygmatyczna będąca pogłębieniem

²⁰ DK 162.

²¹ DK 163.

²² DK 166.

²³ DOK 78.

²⁴ DK 55.

kerygmy, a ta jest „ogniem Ducha udzielającego się pod postacią języków i budzi w nas wiarę w Jezusa Chrystusa, który przez swą śmierć i zmartwychwstanie objawia nam i komunikuje nieskończone miłosierdzie Ojca”²⁵.

Kościół „przez katechezę karmi swoje dzieci swoją własną wiarą i włącza je jako członków do rodziny kościelnej. Jak dobra matka ofiaruje im Ewangelię w całej swojej autentyczności i czystości. Zarazem jest im ona dawana jako odpowiedni pokarm, ubogacony kulturowo, i jako odpowiedź na najgłębsze aspiracje ludzkiego serca”²⁶.

Cel katechezy wyraża się w wyznaniu wiary w jedynego Boga: Ojca, Syna i Ducha Świętego. „W centrum każdego procesu katechezy jest żywe spotkanie z Chrystusem. „Ostatecznym celem katechezy jest doprowadzić kogoś nie tylko do spotkania z Jezusem, ale do zjednoczenia, a nawet głębokiej z Nim zażyłości. Bo tylko On sam może prowadzić do miłości Ojca w Duchu Świętym i do uczestnictwa w życiu Trójcy Świętej”²⁷. Wiarę trzeba: poznawać, celebrować, przeżywać i przeobrażać w modlitwę²⁸.

Katecheza, przepowiadając orędzie zbawienia i prowadząc do wiary żywej i dojrzałej we wspólnocie Kościoła, musi być przepojona teocentryzmem, polegającym na prowadzeniu do osobowego spotkania katechizowanego z Bogiem, przyłgnięcia do Niego, który jako Ojciec objawia się człowiekowi przez Jezusa Chrystusa, a w Duchu Świętym pragnie dać mu udział w boskiej naturze. Komunia z Jezusem Chrystusem kieruje ucznia do zjednoczenia się z tym wszystkim, z czym głęboko był zjednoczony sam Jezus Chrystus: z Bogiem, Jego Ojcem, który posłał Go na świat i z Duchem Świętym, który kierował Nim w Jego posłaniu; z Kościołem, Jego Ciałem, za który się wydał i z ludźmi, Jego braćmi, których los zechciał podzielić²⁹.

Katecheza budująca Kościół winna urzeczywistniać obraz Kościoła wspólnoty i służby, odpowiadający na oczekiwania naszych czasów, wiernego Chrystusowi, Duchowi Świętemu i wspólnocie Kościoła. Będąc dziełem Kościoła, wypełnia również profetyczną funkcję wobec niego samego. Jeśli zadaniem katechezy jest wychowywać do rozumienia Kościoła poprzez doświadczenie Kościoła, zawsze w formie zaangażowanej i twórczej, to oznacza, że ma służyć jego odnowie.

„Urząd Nauczycielski Kościoła, umacniany przez Ducha Świętego i obdarzony «charyzmatem prawdy», wypełnia swoją funkcję «autentycznej interpretacji słowa Bożego»”³⁰.

Kościół Chrystusowy jest ożywiany przez Ducha Świętego. Kościół zawsze winien być ukierunkowany na Chrystusa, zjednoczony z Nim i z Bogiem Ojcem przez

²⁵ DK 58.

²⁶ DOK 79.

²⁷ DK 75.

²⁸ Por. DK 79.

²⁹ DOK 81.

³⁰ DOK 44.

Ducha, Kościół apostołski, jeden, ale różnorodny, święty i powszechny, Kościół modlitwy, zjednoczony miłością Ducha Świętego, misyjny, żywy, spełniający ludzkie pragnienia życia w jedności, dobroci, szacunku, współdziałania.

4. Duch Święty głównym sprawcą dynamicznej mocy i nowej gorliwości dzieła katechizacji

Jan Paweł II w adhortacji *Catechesi tradendae* stwierdzał: „kieruję w duchu wzrok do Tego, który jest głównym sprawcą całego dzieła katechizacji i Nauczycielem tych, którzy je wykonują: do Ducha Ojca i Syna, do Ducha Świętego”.

Opisując zadanie, jakie ten Duch ma pełnić w Kościele, Chrystus używa bardzo znamiennych słów: „On was wszystkiego nauczy i przypomni wam wszystko, co Ja wam powiedziałem”. I dodaje: „Gdy przyjdzie On, Duch Prawdy, doprowadzi was do całej prawdy... i oznajmi wam rzeczy przyszłe”.

Duch Święty jest więc obiecany Kościołowi i każdemu wiernemu jako wewnętrzny Nauczyciel, który we wnętrzu sumienia i serca sprawia, że rozumie się to, co się wprawdzie usłyszało, ale czego nie można było pojąć. Mówi o tym św. Augustyn: „Duch Święty i teraz poucza wiernych, o ile ktoś pojąć zdoła to, co duchowe i ich serca rozpala większym pragnieniem, jeśli ktoś czyni postępy w tej miłości, którą miłuje to, co poznał, i pragnie tego, co powinno być poznane”.

Misją Ducha Świętego jest też przemieniać uczniów w świadków Chrystusa: „On będzie świadczył o Mnie, ale wy też świadczycie”. Ale pozostaje coś jeszcze więcej. Według św. Pawła, który zbiera w całość pewną teologię tej sprawy, ukrytą w całym Nowym Testamencie – to, co oznacza „bycie chrześcijaninem” – jest to całe życie chrześcijańskie, nowe życie dzieci Bożych, które jest życiem według Ducha. Tylko sam Duch pozwala nam mówić do Boga „Abba, Ojczy”. Bez Ducha nie możemy powiedzieć: „Jezus jest Panem”. Z Ducha pochodzą wszystkie łaski czy charyzmaty, które budują Kościół, czyli wspólnotę chrześcijan. To z tą myślą św. Paweł daje wszystkim uczniom Chrystusa to polecenie: „Napełniajcie się Duchem”.

Przepięknie mówi św. Augustyn: „jedno i drugie (to, że wierzymy i to, że czynimy dobrze) jest nasze ze względu na wolność woli, jak też i jedno, i drugie jest nam dane ze względu na Ducha wiary i miłości”.

Katecheza więc, która jest wzrastaniem w wierze i życiu chrześcijańskim, dojrzewającym ku pełni, jest w konsekwencji dziełem Ducha Świętego, dziełem, które On właśnie może w Kościele wzbudzić i podtrzymać.

Jasne jest przede wszystkim, że Kościół, gdy wypełnia swą misję katechetyczną – jak zresztą każdy chrześcijanin działający w Kościele i w imieniu Kościoła – musi sobie bardzo dobrze uświadamiać, iż działa jako żywe i pojętne narzędzie Ducha Świętego. I że ponadto Kościół nauczający i wszyscy katecheci powinni dążyć do tego, by ustawicznie wzywać tego Ducha, zawsze z Nim obcować i by usiłować zrozumieć Jego prawdziwe natchnienia.

Następnie konieczne jest, by to wielkie pragnienie lepszego zrozumienia działania Ducha i pełniejszego oddania się Jemu – jak bowiem stwierdza Paweł VI w swej adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi*, „dostrzegamy w Kościele szczególną erę Ducha Świętego” – sprowadziło jakąś nową gorliwość katechetyczną. Rzeczywiście, „odnowa w Duchu będzie prawdziwa i da Kościołowi prawdziwą płodność nie przez to, że wzbudzi nadzwyczajne dary i charyzmaty, lecz przez to, że na zwykłych ścieżkach życia doprowadzi jak najwięcej wiernych do cierpliwego, pokornego i wytrwałego wysiłku, by coraz lepiej poznać tajemnicę Chrystusa i świadczyć o niej. Przyzywam więc na Kościół katechizujący tego Ducha Ojca i Syna, i błagam, by odnowił w nim dynamiczną moc katechizowania”³¹.

5. Wierność Duchowi Świętemu w przepowiadaniu katechetycznym – odnawiająca moc Ducha Świętego

„Całe działanie eklezjalne na rzecz rozwoju wiary jest w konsekwencji dziełem Ducha Świętego, które On jedynie może wzbudzić i podtrzymywać w Kościele”³².

„Jest ważne, by katecheza umiała dobrze połączyć chrystologiczne wyznanie wiary: Panem jest Jezus, z wyznaniem trynitarnym: Wierzę w Ojca, w Syna i w Ducha Świętego, ponieważ są to dwa sposoby wyrażania tej samej wiary chrześcijańskiej. Ten, kto za pośrednictwem pierwszego głoszenia nawraca się do Jezusa Chrystusa i uznaje go za Pana, zapoczątkowuje proces wspomagany przez katechezę, który prowadzi w sposób konieczny do bezpośredniego wyznania Trójcy Świętej”³³. Chrystus ukrzyżowany i zmartwychwstały prowadzi ludzi do Ojca, posyłając Ducha Świętego do ludu Bożego. Stąd też struktura całej treści katechezy winna być chrystocentryczna, teocentryczna i trynitarna – przez Chrystusa do Ojca w Duchu Świętym.

Poznanie tajemnicy Chrystusa i droga do Ojca dokonują się w Duchu Świętym. Z tej racji katecheza, głosząc treść chrześcijańskiego orędzia, ma zawsze naświetlać obecność Ducha Świętego, dzięki której ludzie są ustawicznie skłaniani do nawiązania wspólnoty z Bogiem i ludźmi oraz do wypełniania swoich zadań.

Prawidłem wszelkiego głoszenia słowa objawionego winna być troska o zdrowy i odpowiedni „pokarm”, przystosowany do wieku, wewnętrznych i zewnętrznych okoliczności osoby. Stawia to pewne wymagania pod adresem katechezy i katechety.

W *Orędziu na XXIII Światowy Dzień Młodzieży*³⁴ w 2007 r. Benedykt XVI pisał: „także dziś zatem Duch Święty nadal działa z mocą w Kościele, a Jego działanie

³¹ CT 72.

³² CT 72.

³³ DOK 82; DK 78.

³⁴ Benedykt XVI, *Orędzie na XXIII Światowy Dzień Młodzieży*, „L'Osservatore Romano” (wydanie polskie) 9/2007.

wydaje obfite owoce, jeśli jesteśmy skłonni otworzyć się na Jego odnawiającą moc. Dlatego jest ważne, aby każdy z nas Go poznał, nawiązał z Nim relację i poddał się Jego przewodnictwu. Tutaj nasuwa się pytanie: kim jest dla mnie Duch Święty? W istocie niemało jest chrześcijan, dla których pozostaje On «wielkim nieznanym». Dlatego chciałem was zachęcić, abyście w ramach przygotowań do najbliższego Światowego Dnia Młodzieży pogłębili osobistą znajomość Ducha Świętego. W naszym wyznaniu wiary mówimy: «Wierzę w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela, który od Ojca i Syna pochodzi» (symbol nicejsko-konstantynopolitański). Tak, Duch Święty, Duch miłości Ojca i Syna, jest źródłem życia, które nas uświęca, «ponieważ miłość Boża rozlana jest w sercach naszych przez Ducha Świętego, który został nam dany» (Rz 5, 5). Nie wystarczy jednak Go poznać, trzeba Go przyjąć jako przewodnika naszych dusz, jako «wewnętrznego Nauczyciela», który nas wprowadza w tajemnicę trynitarną, bo tylko On może nas otworzyć na wiarę i pozwolić nam żyć nią w pełni każdego dnia. To On skłania nas, byśmy zbliżyli się do innych, roznieca w nas płomień miłości, czyni nas misjonarzami Bożej miłości. Także dziś zatem Duch Święty nadal działa z mocą w Kościele, a Jego działanie wydaje obfite owoce, jeśli jesteśmy skłonni otworzyć się na Jego odnawiającą moc”.

Papież podkreślał, że jest czymś zasadniczym, aby każdy z młodych ludzi mógł w swojej wspólnotce i ze swoimi wychowawcami rozważyć prawdę, o „Współtwórcy dziejów zbawienia, którym jest Duch Święty, czyli Duch Jezusa”.

To rozważanie można odnieść do katechezy o Duchu Świętym na różnych poziomach z uwzględnieniem wieku i stopnia wtajemniczenia adresatów. Można wywnioskować kilka zasadniczych jego zadań:

- poznać prawdziwą tożsamość Ducha Świętego, przede wszystkim poprzez słuchanie słowa Bożego w objawieniu biblijnym, a także refleksji teologicznej;
- wyraźnie uświadomić sobie Jego nieustanną, czynną obecność w życiu Kościoła – Świątyni Ducha Świętego, a zwłaszcza odkryć na nowo, że dzięki sakramentom inicjacji chrześcijańskiej Duch Święty jawi się niczym „dusza”, ożywcze tchnienie chrześcijańskiego życia, Jego charyzmaty i dary;
- wtajemniczać w misterium, a nie jedynie pouczać;
- odkryć sakrament chrztu, bierzmowanie i Eucharystię jako źródła mocy uzdalniającej do chrześcijańskiej codzienności i misji;
- nauczyć w sposób dojrzały coraz głębiej rozumieć Jezusa, coraz bardziej się tym cieszyć, a zarazem skutecznie wprowadzać w życie Ewangelię;
- kształtować postawę współpracy z Duchem Świętym, identyfikować się z Kościołem;
- zawierzać siebie w osobistej i wspólnotowej modlitwie.

Dokonuje się to przez przekaz prawdy o Kościele, Duchu Świętym, budzenie wiary, chrześcijańskiego zaangażowania i apologię. Poznanie i pogłębienie prawdy o Kościele, Duchu Świętym, zakładające znajomość tekstów biblijnych i ich interpretację, w tym „jesteście świątynią Ducha Świętego”.

Jako Ciało Chrystusa – Lud Boży, Kościół – jest Świątynią Ducha Świętego. Duch Chrystusa zamieszkuje w nim, ożywia go i porusza. Z tego życia wewnętrznego w Duchu Świętym powstaje w nim jego dynamizm apostołski. Kościół jest wspólnotą Zesłania Ducha Świętego, wspólnotą misyjną, ustanowioną w dzień Zielonych Świąt, aby ustawicznie się uświęcał i aby w nim wierzący mieli przez Chrystusa w jednym Duchu dostęp do Ojca Przedwiecznego (por. Ef 2, 18). On to właśnie jest Duchem życia, czyli źródłem wody tryskającej na żywot wieczny (J 4, 14; 7, 38–39); przez Niego Ojciec ożywia ludzi umarłych na skutek grzechu, zanim śmiertelne ich ciała wskrzesi w Chrystusie (por. Rz 8, 10–11).

Wyjaśnienia dotyczące natury Kościoła wskazują na jego złożoność. Jej poznanie domaga się wiary, dzięki której możliwe jest zrozumienie tajemnicy Kościoła.

Zadaniem pozostaje wprowadzenie katechizowanych w samorozumienie Kościoła – kim on jest, jego natury, aktualnych wyzwań, zadań, misji wobec świata i siebie. Wprowadzenie w tajemnicę życia wspólnoty Kościoła, działań ewangelizacyjnych – zbawczego działania Boga, Ducha Świętego, Jego owoców, darów, charyzmatów. Uzdolnienie do osobistej odpowiedzi, by człowiek odnalazł w Kościele swoje miejsce i zadania wobec niego, identyfikował się z nim, żył i dzielił się doświadczeniem wiary; pogłębiał jego znajomość, nauczanie, historię.

Odpowiedzialność za Kościół to też podejmowanie zadań, misji ewangelizacyjnej, dzielenie się doświadczeniem wiary i życia w Kościele. „Obowiązek i prawo do apostołstwa otrzymują świeccy na mocy samego zjednoczenia swojego z Chrystusem – Głową. Wszczepieni bowiem przez chrzest w Ciało Mistyczne Chrystusa, utwierdzeni mocą Ducha Świętego przez bierzmowanie, są oni przeznaczeni przez samego Pana do apostołstwa. Dostępują poświęcenia na królewskie kapłaństwo i święty naród (por. 1P 2, 4–10), by przez wszelkie uczynki składać duchowe ofiary i po całej ziemi dawać świadectwo Chrystusowi. Sakramenty natomiast, zwłaszcza Eucharystia, udzielają i wzmagają ową miłość, która jest jakby duszą całego apostołstwa. Apostołstwo sprawuje się w wierze, nadziei i miłości, które rozlewa Duch Święty w sercach wszystkich członków Kościoła”³⁵.

Wymaga to uzdolnienia do otwarcia na przyjęcie charyzmatów. Charyzmaty służą budowaniu Kościoła, pomagają osiągnąć pełnię życia duchowego. *Katechizm Kościoła katolickiego* poucza: „Charyzmaty, zarówno nadzwyczajne, jak również proste i zwyczajne, są łaskami Ducha Świętego, bezpośrednio lub pośrednio służącymi Kościołowi; zostają udzielone w celu budowania Kościoła, dla dobra ludzi oraz ze względu na potrzeby świata”³⁶. „Charyzmaty powinny być przyjmowane z wdzięcznością przez tego, kto je otrzymał, ale także przez wszystkich członków Kościoła. Są one rzeczywiście wspaniałym bogactwem łaski dla żywotności apostołskiej i dla świętości całego Ciała Chrystusa, pod warunkiem jednak, że chodzi o dary, które prawdziwie pochodzą od Ducha Świętego i żeby były wykorzystywane

³⁵ Dekret o apostołstwie świeckich, 3.

³⁶ KKK 799.

w sposób w pełni zgodny z autentycznymi poruszeniami tego Ducha, to znaczy w miłości, będącej prawdziwą miarą charyzmatów³⁷.

Katecheza potrzebuje klimatu sprzyjającego przyjmowaniu darów Ducha Świętego, pokory i uległości im. Bowiem „Nie jest możliwa ani katecheza, ani ewangelizacja bez działania Boga za pośrednictwem Ducha Świętego. W praktyce katechetycznej ani najbardziej zaawansowane techniki pedagogiczne, ani katecheta, obdarzony wyjątkową osobowością, nigdy nie mogą zastąpić cichego i dyskretnego działania Ducha Świętego. To On – «Duch Święty jest rzeczywiście nadrzędnym podmiotem całej misji kościelnej»; to On jest pierwszorzędnym katechetą; to On jest «mistrzem wewnętrznym» tych, którzy wzrastają w Panu. To On jest «głównym sprawcą całego dzieła katechizacji i nauczycielem tych, którzy je wykonują»³⁸.

Innym wyzwaniem jest znalezienie przez katechetę chwili ciszy i modlitwy. „Jeśli ten kto słuca jest głuchy i obojętny (...) trzeba więcej mówić Bogu o nim, niż jemu o Bogu”³⁹. Katecheza zawsze wymaga odpowiedniego klimatu modlitwy i skupienia. Słowem wypowiedzanym autorytatywnie bowiem katecheta mówi z autorytetem właściwym Duchowi Bożemu. Będąc świadomym posłania przez Kościół i faktem, iż jego siła jest w Bogu, mówi pewnie i z dumą, a jego działanie dokonuje się w miłości, uczestnicząc w miłości Boga. Potrzebuje uzdolnienia do odczytywania wezwania, otwarcia na działanie i modlitwy do Ducha Świętego. Uczeń podejmuje modlitwę o dary Ducha Świętego. Duch zaś uzdalnia i inspiruje do jej podejmowania zarówno podczas spotkania katechetycznego, jak i poza nim.

Stawia to wymogi pod adresem katechety, jego formacji, tożsamości. Katecheta „mocą chrztu i bierzmowania, we współpracy z nauczaniem Kościoła oraz jako sługa Ducha Świętego jest: świadkiem wiary i strażnikiem pamięci o Bogu, nauczycielem i mystagogiem, towarzyszem i wychowawcą”⁴⁰. „Charyzmat dany mu przez Ducha Świętego, pogłębiona duchowość, przejrzyste świadectwo życia stanowią duszę każdej metody i tylko własne jakości ludzkie i chrześcijańskie gwarantują dobre wykorzystanie tekstów i innych pomocy... Katecheta nie zapomina, że przyłgnięcie osobowe jest owocem łaski i wolności, a więc stara się, by jego działanie było zawsze podtrzymywane przez wiarę w Duchu Świętym i przez modlitwę”⁴¹.

6. Planowanie dydaktyczne

Powyższe prawdy i oczekiwania wymagają uwzględnienia już w ramach planowania dydaktycznego.

³⁷ KKK 800.

³⁸ DOK 288.

³⁹ Św. Augustyn, *Pisma katechetyczne*, Warszawa 1952, s. 16–17, 24–25.

⁴⁰ DK 113.

⁴¹ DOK 156.

Dyrektorium o katechizacji budując na *Dyrektorium ogólnym o katechizacji* określa nadrzędny cel katechezy (prowadzenie do wiary dojrzałej – DK 75–78, DOK 80), który jest realizowany przez zadania katechezy (DK 80–89; DOK 85–86; PDK 24–30).

Powyższe oczekiwania związane z Duchem Świętym są obecne i podejmowane w *Podstawie programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*⁴², jak i w *Programie nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*. Analizując te dokumenty, zauważa się ich podejmowanie w działach: treści, wymagań szczegółowych: wiedza i umiejętności oraz w postawach w szkole podstawowej, zwłaszcza w zadaniach: rozwijanie poznania wiary⁴³, wychowanie liturgiczne⁴⁴, wychowanie do życia wspólnotowego⁴⁵, a w szkołach ponadpodstawowych w zadaniach: rozwijanie poznania wiary⁴⁶, wychowanie liturgiczne⁴⁷, formacja moralna⁴⁸, wychowanie do modlitwy⁴⁹, wychowanie do życia wspólnotowego⁵⁰, w podstawie programowej katechezy osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym w zadaniu rozwijania poznania wiary⁵¹.

Streszczenie

Kościół jest Świątynią Ducha Świętego, ponieważ Duch Święty mieszka w Ciele, którym jest Kościół. Duch Święty jest w najprawdziwszy sposób duszą Kościoła. Współcześnie koniecznością jest katecheza kerygmaticzna. Jest ona ogniem Ducha, który budzi w nas wiarę w Jezusa Chrystusa, który przez swą śmierć i zmartwychwstanie objawia nam i komunikuje nieskończone miłosierdzie Ojca.

Słowa kluczowe: Duch Święty, posługa, Kościół.

Summary

CATECHESIS ABOUT THE CHURCH AND IN THE CHURCH– THE TEMPLE OF THE HOLY SPIRIT

The Church is the temple of the Holy Spirit, because the Holy Spirit dwells in the Body, which is the Church. The Holy Spirit is in the truest way the soul of the Church. The necessity is kerygmatic catechesis. It is the fire of the Spirit that awakens in us faith in

⁴² Konferencja Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Częstochowa 2018.

⁴³ Klasy I–IV, s. 33, klasy V–VIII, s. 65.

⁴⁴ Klasy V–VIII, s. 67.

⁴⁵ Klasy V–VIII, s. 75–76.

⁴⁶ s. 104–105.

⁴⁷ s. 106.

⁴⁸ s. 110.

⁴⁹ s. 117.

⁵⁰ s. 118, 121.

⁵¹ s. 154.

Jesus Christ, who through his death and resurrection reveals and communicates to us the infinite mercy of the Father.

Keywords: Holy Spirit, Ministry, Church.

Riassunto

CATECHESI SULLA CHIESA E NELLA CHIESA- TEMPIO DELLO SPIRITO SANTO

La Chiesa è il tempio dello Spirito Santo perché lo Spirito Santo abita nel Corpo che è la Chiesa. Lo Spirito Santo è nel modo più vero l'anima della Chiesa. La catechesi kerigmatica è una necessità. È il fuoco dello Spirito che risveglia in noi la fede in Gesù Cristo, che con la sua morte e risurrezione ci rivela e ci comunica l'infinita misericordia del Padre.

Parole chiave: Spirito Santo, Ministero, Chiesa.

O autorze

ks. Jan SZPET – profesor dr. hab. teologii w zakresie katechetyki, konsultor Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski i jej rzeczoznawca ds. oceny programów i podręczników katechetycznych, współautor 17 programów nauczania, współautor i redaktor 125 pomocy dydaktycznych.